

Miejsce wydania wyroku a miejsce arbitrażu (w kontekście uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych)

I. Znaczenie miejsca wydania wyroku arbitrażowego i miejsca arbitrażu dla uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych

Miejsce wydania wyroku sądu polubownego ma podstawowe znaczenie dla stosowania przepisów dotyczących uznania i wykonania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Jest podstawowym kryterium wyznaczającym zakres zastosowania Konwencji nowojorskiej¹, a także – przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących uznania i stwierdzenia wykonalności, różnicujących regulacje procesowe i przesłanki merytoryczne w zależności od miejsca wydania wyroku².

Szczególnie istotna jest przy tym relacja pomiędzy miejscem wydania wyroku arbitrażowego³ a miejscem postępowania przed sądem polubownym⁴.

W niniejszej pracy została podjęta próba oceny regulacji KPC o sędzię polubownym w zakresie, w jakim zawiera ona przepisy odwołujące się do pojęć miejsca arbitrażu i miejsca wydania wyroku, a w konsekwencji – próba odpowiedzi na pytanie, jakie wyroki arbitrażowe są uważane w Polsce, dla potrzeb uznania i wykonania, za wyroki **krajowe**, a jakie – za **niekrajowe** lub **zagraniczne**. W dalszej zaś kolejności – próba oceny skutków, jakie ma przyjęta w KPC koncepcja miejsca wydania wyroku dla stosowania przepisów o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności wyroków arbitrażowych.

¹ Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzona w Nowym Jorku 10.6.1958 r. (Dz.U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41); dalej jako: Konwencja nowojorska.

² Miejsce wydania wyroku i miejsce arbitrażu mają znaczenie wykraczające poza tę kwestię, np. dla ustalenia skutków orzeczenia arbitrażowego podlegającego uznaniu lub wykonaniu; ze względu na ramy niniejszego opracowania nie omawiam jednak tego zagadnienia.

³ W dalszej części używam dla uproszczenia określenia „miejsce wydania” oraz określenia „wyrok” na oznaczenie wyroku czy szerzej orzeczenia arbitrażowego.

⁴ W dalszej części używam dla uproszczenia określenia „miejsce arbitrażu”.

II. Miejsce wydania jako kryterium uznania wyroku za zagraniczny dla potrzeb stosowania Konwencji nowojorskiej

Zgodnie z art. I ust. 1 zd. pierwsze Konwencji nowojorskiej kryterium uznania wyroku za zagraniczny, a jednocześnie podstawowym kryterium wyznaczającym zakres zastosowania Konwencji nowojorskiej jest wydanie wyroku w innym państwie niż państwo uznania lub wykonania. Postanowienie to wyraża terytorialną teorię wyroku arbitrażowego. W myśl tej teorii orzeczenie arbitrażowe pochodzi z kraju, w którym zostało wydane⁵. Warto w tym miejscu dodać, że z uwagi na to, że Polska przyjęła Konwencję nowojorską z zastrzeżeniem wzajemności, z punktu widzenia Polski jako państwa uznającego istotne znaczenie ma nie tylko ustalenie, że wyrok został wydany w innym państwie, ale także to, czy został wydany w innym państwie konwencyjnym⁶.

W międzynarodowej literaturze dotyczącej Konwencji nowojorskiej wskazuje się, że sądy państw stron Konwencji nowojorskiej zasadniczo przyjmują jedną z dwóch konkurujących koncepcji co do pojęcia miejsca wydania wyroku⁷. Pierwsza z nich, uznawana za dominującą, odwołuje się do miejsca arbitrażu jako w każdym przypadku decydującego o miejscu wydania wyroku. Druga odwołuje się przy ocenie miejsca wydania wyroku arbitrażowego wyłącznie do kryteriów faktycznych. Zgodnie z tą koncepcją wyrok arbitrażowy jest wydany w miejscu, w którym została wykonana ostatnia czynność niezbędna do wydania wyroku⁸, niezależnie od tego, gdzie znajdowało się miejsce arbitrażu. Jako przykład zastosowania tej koncepcji wskazuje się najczęściej rozstrzygnięcie brytyjskiej Izby Lordów (*House of Lords*) w sprawie *Hiscox* przeciwko *Outhwaite*⁹, zgodnie z którym za miejsce wydania wyroku uznano miejsce, w którym wyrok został podpisany¹⁰.

Z powyższego wynikają dwa wnioski. **Po pierwsze**, teoria terytorialna orzeczenia arbitrażowego wcale nie implikuje określenia miejsca wydania wyroku na podstawie kryterium faktycznego, odwołującego się do faktycznego miejsca sporządzenia czy podpisania wyroku. **Po drugie** zaś, Konwencja nowojorska nie określa, w jaki sposób należy ustalić miejsce wydania wyroku dla potrzeb jej zastosowania. To do sądu państwowego, któremu

⁵ Sens teorii terytorialnej i teorii proceduralnej wyjaśnia m.in. *H. Trammer*; por. *H. Trammer*, Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, PiP 1961, z. 11, s. 739.

⁶ Zagadnienie, czy Polska przyjęła Konwencję nowojorską z zastrzeżeniami, jest przedmiotem dyskusji w literaturze. Uzasadnienie przedstawionego przeze mnie stanowiska przekraczałoby jednak ramy niniejszego opracowania.

⁷ Por. *U. Haas* [w:] *F.-B. Weigand* (red.), *Practitioner's Handbook on International Arbitration*, Bruylant, MANZ, Stämpfli 2002, s. 407 i n.; co do porównania tych dwóch koncepcji zob. także *B. Kordasiewicz*, *W. Sadowski*, Postępowanie w sprawach o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów polubownych w Polsce. Uwagi na tle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, KPP 2007, z. 2, s. 535.

⁸ Por. *U. Haas*, *op. cit.*, s. 408.

⁹ Orz. z 24.7.1991 r.

¹⁰ W tym miejscu należy jednak uczynić zastrzeżenie, że już po wydaniu rozstrzygnięcia w sprawie *Hiscox* angielskie prawo arbitrażowe uległo zmianie. Obecnie obowiązująca Ustawa o Arbitrażu (*Arbitration Act*) z 1996 r. przewiduje dla potrzeb stosowania Konwencji nowojorskiej, że wyrok uznaje się za wydany w miejscu arbitrażu; por. *J. Rubinstein*, *G. Fabian*, *The Territorial Scope of the New York Convention and Its Implementation in Common and Civil Law Countries* [w:] *E. Gaillard*, *D. Di Pietro*, *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*, Cameron May Ltd. 2008, s. 113.

przedłożono orzeczenie arbitrażowe do uznania, należeć będzie ustalenie miejsca wydania wyroku dla potrzeb zastosowania Konwencji nowojorskiej. Miejsce wydania wyroku ustala się bowiem z perspektywy państwa uznającego i jego prawa.

Zgodnie z art. I ust. 1 zd. drugie Konwencji nowojorskiej odnosi się również do takich orzeczeń arbitrażowych, które w państwie, w którym żąda się ich uznania i wykonania, nie są uważane za orzeczenia krajowe. W literaturze dotyczącej międzynarodowego arbitrażu wskazuje się, że kryterium to zostało przyjęte pod naciskiem tych państw, które przyjmują (a w zasadzie przyjmowały) proceduralną teorię orzeczenia arbitrażowego¹¹. Jednak obecnie znaczenie tego kryterium wykracza poza koncepcję proceduralną i może mieć znaczenie także w państwach, które co do zasady przyjmują terytorialną teorię orzeczenia arbitrażowego¹². Co do charakteru tego kryterium, przyjmuje się, że ma ono charakter pomocniczy, tj. że rozszerza zakres zastosowania Konwencji nowojorskiej także na takie wyroki, które nie zostały wydane w innym państwie niż państwo uznające¹³. Tym samym Konwencji nowojorskiej może mieć zastosowanie także do wyroków, które co prawda państwo uznania uważa za wydane (niezależnie od kryteriów, według których ustala się miejsce wydania) na własnym terytorium, jednak z jakichkolwiek powodów nie traktuje ich, z punktu widzenia uznania i wykonania, jak wyroki krajowe¹⁴.

III. Miejsce wydania wyroku arbitrażowego w KPC

Nie budzi żadnych wątpliwości, że polska regulacja dotycząca sądownictwa polubownego opiera się na tzw. **terytorialnej teorii orzeczenia arbitrażowego**. Kodeks postępowania cywilnego daje temu wyraz, odwołując się w przepisach dotyczących skargi o uchylenie wyroku (art. 1205 § 1 KPC), a także w przepisach o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności wyroków arbitrażowych (art. 1212 § 2, art. 1215 § 1 i 2 KPC) do kryterium miejsca wydania wyroku. Przepisy te nie dają jednak odpowiedzi na pytanie, według jakich kryteriów należy oceniać to, czy wyrok arbitrażowy został wydany w Polsce, czy za granicą, a także – jaka jest relacja pomiędzy miejscem wydania wyroku a miejscem arbitrażu¹⁵.

Odpowiedź na to pytanie wymaga analizy przepisów KPC dotyczących miejsca wydania wyroku i miejsca arbitrażu. Analiza ta koncentruje się w pierwszej kolejności wokół zagadnienia, czy według KPC miejsce wydania wyroku jest kategorią niezależną od miejsca arbitrażu, czy też jest zawsze pochodną miejsca arbitrażu (innymi słowy – czy wyrok arbitrażowy uznaje się za wydany w miejscu arbitrażu).

¹¹ Por. *A.J. van den Berg*, *The New York Arbitration Convention of 1958*, Kluwer Law International, Deventer 1981, s. 23.

¹² Por. *U. Haas*, *op. cit.*, s. 409 i n.; *G.B. Born*, *International Commercial Arbitration. Commentary and Materials*, Kluwer Law International 2001, s. 712 i n.; *M. Pryles*, *Foreign Awards and the New York Convention*, *Arbitration International* 1993, Vol. 9, No. 3, s. 259 i n.

¹³ Por. *U. Haas*, *op. cit.*, s. 410 i n.; *A.J. van den Berg*, *op. cit.*, s. 24.

¹⁴ Przyjmuje się także, że zastrzeżenie wzajemności nie wyklucza zastosowania kryterium wynikającego ze zdania drugiego art. I ust. 1 Konwencji nowojorskiej; por. *U. Haas*, *op. cit.*, s. 416.

¹⁵ Porządkując kwestie terminologiczne, należy stwierdzić, że wyrok jest wydany w Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą, jeżeli jego miejsce wydania znajduje się odpowiednio w Polsce lub w innym kraju.

1. Miejsce arbitrażu a miejsce wydania wyroku – pojęcia niezależne czy tożsame?

W literaturze dotyczącej aktualnie obowiązujących przepisów Części piątej KPC o sądzie polubownym napisano już wiele o wzajemnej relacji pojęć **miejsce arbitrażu** i **miejsce wydania wyroku**. Dyskusja koncentruje się wokół wykładni przepisów dotyczących wyroków arbitrażowych (w szczególności art. 1197 § 3 KPC) oraz ich relacji do przepisów określających kryteria, według których określa się miejsce arbitrażu (w szczególności art. 1155 § 1 i 2 KPC). W jej ramach zaprezentowany został zarówno pogląd, że miejsce wydania wyroku jest kategorią niezależną od miejsca arbitrażu¹⁶, jak i pogląd, że miejsce wydania wyroku, według KPC, jest zawsze tożsame z miejscem arbitrażu¹⁷.

Analiza przepisów Części piątej KPC skłania do wniosku, że na gruncie obowiązujących przepisów da się uzasadnić tylko pierwszy ze wskazanych wyżej poglądów. Pomijam w tym miejscu ocenę przyjęcia takiego rozwiązania przez ustawodawcę. Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów KPC drugie z wymienionych wyżej stanowisk można uznać jedynie za postulat, jakkolwiek ze wszech miar słuszny, jednak jedynie *de lege ferenda*. Przemawiają za tym przedstawione niżej argumenty, które wynikają z wykładni językowej oraz wykładni systemowej, a także historycznej – przepisów KPC o sądzie polubownym.

Wniosek, że miejsce wydania wyroku jest kategorią odrębną i niezależną od miejsca arbitrażu, wynika z zestawienia art. 1197 § 3 KPC z innymi przepisami KPC o sądzie polubownym, w szczególności z art. 1155 § 1 i 2 KPC. Ustawodawca używa określenia „miejsce wydania wyroku” jako odrębnego pojęcia, nie łącząc go w żaden sposób z pojęciem miejsca postępowania przed sądem polubownym. Miejsce arbitrażu nie decyduje o miejscu wydania, a może być odwrotnie.

Z art. 1197 § 3 KPC wynika, że strony mogą, w przypadku gdy każdy z arbitrów podpisuje wyrok w innym państwie, w dowolny sposób określić miejsce wydania wyroku, niezależnie od miejsca arbitrażu, a w szczególności niezależnie od dokonanego przez nie wyboru co do miejsca arbitrażu. Przepis ten daje pierwszeństwo woli stron¹⁸, a dopiero w drugiej kolejności, w braku określenia miejsca wydania wyroku przez strony, przyznaje kompetencję do określenia miejsca wydania wyroku sądowi polubownemu. Zgodnie

¹⁶ Por. R. Morek, *Mediacja i arbitraż* (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz, Warszawa 2006, s. 112 i 240; A. Zieliński [w:] A. Zieliński (red.), K. Flaga-Gieruszynska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2008, s. 1676; T. Ereciński [w:] J. Ciszewski, T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2006, s. 430; Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007, s. 188; B. Kordasiewicz, W. Sadowski, *op. cit.*, s. 536.

¹⁷ Por. T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 65 i 333; Ł. Nowak, *Miejsce arbitrażu w prawie polskim*, Biul. Arb. 2008, Nr 8, s. 43 i n.

¹⁸ Teoretycznie wybór stron co do miejsca wydania wyroku mógłby nastąpić zarówno w zapisie na sąd polubowny, jak i w późniejszym porozumieniu. W praktyce jednak nie spotyka się zapisów, w których strony określałyby miejsce wydania wyroku (z reguły strony określają jedynie miejsce arbitrażu). Wybór stron może realizować się jednak poprzez odwołanie do regulaminu stałej instytucji arbitrażowej; regulaminy takie często wskazują reguły, według których określa się miejsce wydania wyroku – np. regulamin Sądu Arbitrażowego przy Izbie Gospodarczej w Sztokholmie (*SCC Rules*) czy regulamin arbitrażowy ICC (*ICC Rules*) przewidują, że wyrok uważa się za wydany w miejscu arbitrażu.

jednak z KPC wybór stron co do miejsca arbitrażu nie ma żadnego znaczenia dla określenia miejsca wydania wyroku tak przez strony, jak i – w braku wskazania przez strony – przez sąd polubowny.

W literaturze został wyrażony pogląd, że zasady dotyczące określenia miejsca wydania wyroku, wynikające z art. 1197 § 3 zd. drugie KPC, mają znaczenie tylko dla potrzeb zastosowania art. 1155 § 2 KPC, to jest pomocniczego kryterium wydania w Polsce orzeczenia kończącego postępowanie, dla potrzeb ustalenia miejsca arbitrażu w Polsce. Na przeszkodzie takiej wykładni art. 1197 § 3 KPC stoi jednak art. 1154 KPC. Skoro żaden przepis Części piątej KPC nie wskazuje, aby art. 1197 § 3 KPC miał zastosowanie w przypadku, gdy miejsce arbitrażu nie jest (jeszcze) oznaczone, to zdanie drugie tego artykułu nie może mieć w ogóle w takim przypadku zastosowania. Tym bardziej więc nie sposób przyjąć, że przepis ten ma zastosowanie tylko wtedy, gdy miejsce arbitrażu nie jest oznaczone.

Wniosek, że KPC nie wiąże miejsca wydania wyroku z miejscem arbitrażu, nakazując stosować dla ustalenia miejsca wydania wyroku inne kryteria, potwierdza także porównanie art. 1197 § 3 KPC z odpowiadającą mu regulacją ustawy modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1985 r.¹⁹, na której były wzorowane przepisy Części piątej KPC²⁰. Otóż zgodnie z art. 31 ust. 3 ustawy modelowej to miejsce arbitrażu (a nie miejsce wydania wyroku) wskazuje się w wyroku arbitrażowym, a jednocześnie wyrok arbitrażowy uważa się za wydany w miejscu arbitrażu. Ustawa modelowa ściśle wiąże więc miejsce wydania wyroku z miejscem arbitrażu, odrywając je od kryteriów faktycznych, w szczególności od miejsca podpisania wyroku przez arbitrów. Polski ustawodawca wyraźnie odstąpił od tej koncepcji.

Dalszych argumentów dostarczają kryteria, według których określa się miejsce arbitrażu. Miejsce arbitrażu jest ukształtowane w KPC, w ślad za ustawą modelową, jako kategoria prawna, a nie faktyczna²¹. Wybór miejsca arbitrażu jest w KPC, tak samo zresztą jak w ustawie modelowej oraz w większości ustawodawstw państwowych dotyczących sądownictwa polubownego, bardziej wyborem stron co do prawa procesowego (danego państwa), które będzie rządzić ich arbitrażem, niż decyzją co do miejsca, gdzie faktycznie będą się odbywały posiedzenia przed sądem arbitrażowym, przeprowadzane dowody i dokonywane inne czynności. W literaturze dotyczącej międzynarodowego arbitrażu wprost wskazuje się, że wybór miejsca arbitrażu nie jest niczym innym jak tylko wyborem systemu prawa procesowego (arbitrażowego), które będzie rządzić tym postępowaniem²². Przepis art. 1155 § 1 KPC daje więc pierwszeństwo woli stron, które mogą określić miejsce postępowania zarówno w zapisie na sąd polubowny, jak i w odrębnym porozumieniu. W drugiej kolejności, a więc w braku

¹⁹ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, dalej jako: ustawa modelowa.

²⁰ Por. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, druk Sejmu RP IV kadencji Nr 3434 z 8.11.2004 r., s. 1.

²¹ Miejsce arbitrażu ma znaczenie przede wszystkim dla ustalenia, czy krajowe przepisy proceduralne będą miały zastosowanie do postępowania przed sądem polubownym. Związek określonego przez strony miejsca arbitrażu z miejscem, w którym faktycznie podejmowane są czynności w postępowaniu arbitrażowym, może być bardzo luźny, a nawet może go nie być wcale. Wynika to z faktu, że czynności sądu polubownego mogą być wykonywane w innym miejscu niż miejsce arbitrażu.

²² Por. G. Kaufmann-Kohler, Identifying and Applying the Law Governing the Arbitration Proceeding – The Role of the Law of the Place of Arbitration, ICC Congress series No. 9, Paris 1999, s. 336 i n.

wyboru przez strony, ustawa przyznaje kompetencję do określenia miejsca postępowania sądowi polubownemu, wskazując jednocześnie kryteria, które powinien wziąć pod uwagę sąd polubowny, dokonując takiego oznaczenia²³. W razie braku wskazania przez strony i określenia przez sąd polubowny wchodzi w grę kryterium pomocnicze, które ma charakter niepełny – rozstrzyga, że miejsce postępowania znajdowało się na terytorium Polski, gdy na tym terytorium wydane zostało orzeczenie kończące postępowanie w sprawie. Kryterium to nie jest znane ustawie modelowej. Potwierdza ono, że **polski ustawodawca przyjął koncepcję miejsca wydania wyroku jako kategorii odrębnej i oderwanej od miejsca arbitrażu – skoro to miejsce wydania wyroku może decydować o miejscu postępowania, a nie odwrotnie. Ze względu na ramy niniejszego opracowania nie odnoszę się tutaj do kwestii reguł, według których należy ustalić miejsce wydania wyroku dla potrzeb określenia miejsca arbitrażu, i czy są to te same reguły, które decydują o miejscu wydania wyroku w sytuacji, gdy miejsce arbitrażu znajduje się w Polsce²⁴.**

Na marginesie jedynie można wskazać, że przyjęta w KPC koncepcja miejsca wydania wyroku jest najpewniej wynikiem tradycyjnego rozumienia terytorialnej teorii orzeczenia arbitrażowego, która to teoria, jak się obecnie przyjmuje, wcale nie zakłada, o czym już była mowa wcześniej, aby miejsce wydania wyroku miało być kategorią faktyczną, a nie prawną, i aby miało być powiązane (fizycznie) z terytorium określonego państwa²⁵.

2. Miejsce wydania wyroku – kryterium oceny

Stwierdzenie, że KPC nie wiąże miejsca wydania wyroku z miejscem arbitrażu, traktując je jako kryterium odrębne i niezależne od miejsca arbitrażu, nie daje jednak jeszcze odpowiedzi na pytanie, kiedy wyrok, według KPC, uznaje się za wydany w Polsce. Innymi słowy, jakie są kryteria ustalenia miejsca wydania wyroku²⁶. Aby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba ponownie odwołać się do art. 1197 § 3 KPC.

Zgodnie z art. 1197 § 3 KPC wyrok arbitrażowy powinien określać m.in. miejsce jego wydania. Na uwagę zasługuje fakt, że inaczej niż czyni to ustawa modelowa w odniesieniu

²³ Z uwagi na to, że miejsce postępowania jest kategorią prawną, a nie faktyczną i nie przesądza o tym, że czynności w ramach postępowania muszą być przeprowadzane w miejscu wskazanym jako miejsce arbitrażu, sąd polubowny, stosując kryteria przewidziane w art. 1155 § 1 KPC, powinien odnosić się również do kwestii prawnych, a nie faktycznych, zwłaszcza do możliwości uznania i wykonania wyroku arbitrażowego oraz możliwości zaskarżenia wyroku skargą o uchylenie w danej jurysdykcji; por. *G. Kaufmann-Kohler, op. cit.*, s. 336 i n.

²⁴ Wymaga to odpowiedzi na pytanie, jak należy ustalić miejsce wydania wyroku dla potrzeb zastosowania art. 1155 § 2 KPC w sytuacji, gdy art. 1197 § 3 KPC ma zastosowanie dopiero wtedy, gdy ustali się, że miejsce arbitrażu znajduje się w Polsce. Nadto, zgodnie z literalnym brzmieniem, ma on zastosowanie tylko do wyroków, a nie innych orzeczeń kończących postępowania w sprawie.

²⁵ Polski ustawodawca – w sposób zamierzony lub nie – ustosunkował się w art. 1155 § 2 KPC także do tzw. ponadkrajowego arbitrażu i ponadkrajowego wyroku arbitrażowego, czyli arbitrażu niezakotwiczonego (z woli stron) w żadnym krajowym porządku prawnym. Art. 1155 § 2 KPC zdaje się rozstrzygać na gruncie prawa polskiego, że w razie wydania w takim arbitrażu wyroku na terytorium Polski wyrok wydany w jego ramach zostanie uznany za wydany w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się w Polsce.

²⁶ Chodzi tu przede wszystkim o ustalenie, czy wyrok został wydany w Polsce, czy też za granicą, gdyż tylko takie rozróżnienie może mieć znaczenie dla uznania lub wykonania wyroku.

do miejsca arbitrażu wskazanego w wyroku, KPC nie wprowadza domniemania, że wyrok arbitrażowy został rzeczywiście wydany w miejscu wskazanym w nim jako miejsce wydania²⁷. Otwiera to drogę do kwestionowania tego, czy wyrok arbitrażowy został rzeczywiście wydany w miejscu wskazanym jako miejsce wydania w wyroku (poza przypadkiem, gdy każdy z arbitrów podpisał wyrok w innym państwie²⁸, chyba że miejsce wskazane w wyroku będzie niezgodne z miejscem wydania określonym wcześniej przez strony²⁹). Nadto nakaz określenia miejsca wydania w wyroku nie rozwiązuje jeszcze problemu, jak arbitrzy mają ustalić to miejsce, aby następnie wskazać je w wyroku.

Tymczasem art. 1197 § 3 zd. drugie KPC dotyczy tylko takich wyroków arbitrażowych, które zostały podpisane przez każdego z arbitrów w innym państwie³⁰. Przepis ten, ani zresztą żaden inny przepis KPC, nie daje wprost odpowiedzi na pytanie, według jakiego kryterium należy ustalić miejsce wydania wyroku w przypadku, gdy wyrok został podpisany przez wszystkich lub część arbitrów (np. dwóch z trzech arbitrów) w tym samym państwie. Z treści zdania drugiego art. 1197 § 3 KPC płynie jednak wniosek, że co do miejsca wydania wyroku ustawa daje pierwszeństwo kryterium czysto faktycznemu, a mianowicie miejscu podpisania wyroku przez wszystkich lub większość arbitrów. Skoro bowiem KPC przyznaje stronom, a w drugiej kolejności sądowi polubownemu kompetencję do ustalenia miejsca wydania wyroku tylko w przypadku, gdy każdy z arbitrów podpisał wyrok w innym państwie, to tym samym należy uznać, że jeżeli wszyscy arbitrzy (lub większość) podpisali wyrok w tym samym państwie, to właśnie to państwo będzie miejscem wydania wyroku. Znamienne, że w takim przypadku KPC nie przyznaje żadnego znaczenia woli stron. Pojawia się tu pytanie o skuteczność regulaminów stałych instytucji arbitrażowych, które niekiedy zawierają postanowienia wskazujące na miejsce wydania wyroku³¹. Z art. 1197 § 3 zd. drugie KPC wynika, że mają one znaczenie tylko w przypadku, gdy każdy z arbitrów podpisał wyrok w innym państwie³².

Treść zdania drugiego art. 1197 § 3 KPC prowadzi w dalszej kolejności do wniosku, że w sytuacjach nieobjętych zakresem zastosowania tego przepisu nie jest decydujące

²⁷ Inaczej T. Ereciński, który wskazuje, bez bliższego uzasadnienia, że przyjmuje się, iż orzeczenie zostało wydane w miejscu w nim określonym; por. T. Ereciński, *op. cit.*, s. 430.

²⁸ W takim przypadku miejsce wydania wyroku zależy od decyzji stron lub sądu polubownego, a nie od kryteriów faktycznych.

²⁹ Przepis art. 1197 § 3 KPC nie daje odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób określić miejsce wydania wyroku w sytuacji, w której każdy z arbitrów podpisał wyrok w innym państwie, ale miejsca wydania wyroku nie określiły ani strony, ani sąd polubowny – może tak się zdarzyć w sytuacji, gdy wyrok arbitrażowy nie wskazuje miejsca jego wydania. W takim przypadku strony powinny wystąpić do sądu polubownego o uzupełnienie wyroku i oznaczenie miejsca jego wydania.

³⁰ Na marginesie jedynie należy wskazać na dalsze komplikacje związane ze stosowaniem przepisów KPC dotyczących miejsca wydania wyroku, wynikające z faktu, że art. 1197 § 1 KPC nie wymaga, aby wyrok został podpisany przez wszystkich arbitrów, lecz wystarczy podpisanie wyroku przez większość z nich. Moim zdaniem przy ustalaniu miejsca wydania wyroku, według reguł, które wynikają z KPC, należy wziąć pod uwagę tylko tych arbitrów, którzy podpisali wyrok.

³¹ Por. przyp. 18.

³² Można postawić pytanie, czy tego rodzaju postanowienia można by uznać za skuteczne na podstawie art. 1184 § 1 KPC. Ze względu na ramy tego opracowania nie odnoszę się do tej kwestii, ograniczając się jedynie do stwierdzenia, że jest moim zdaniem wątpliwe, czy postanowienia dotyczące miejsca wydania wyroku można uznać za regulujące zasady i sposób postępowania.

miejsce złożenia podpisu przez ostatniego z arbitrów czy też tego z arbitrów, którego podpis wyczerpuje minimalną, wymaganą przez KPC, liczbę podpisów pod wyrokiem (a więc dokonanie ostatniej czynności niezbędnej do uznania, że wyrok został wydany), ale właśnie miejsce, w którym doszło do podpisania wyroku przez większość (wszystkich) arbitrów. W sytuacji, gdy każdy z arbitrów podpisuje wyrok w innym miejscu, KPC nakazuje przecież odwołać się do porozumienia stron lub decyzji sądu polubownego, a nie – do kryterium miejsca podpisania wyroku przez ostatniego z arbitrów.

Podsumowując, przepisy KPC przy określaniu miejsca wydania wyroku posługują się kryteriami o charakterze mieszanym. Określają miejsce wydania wyroku jako kategorię faktyczną w zakresie, w jakim odwołują się do miejsca podpisania wyroku przez wszystkich lub większość arbitrów, a jako kategorię prawną (zależną od decyzji stron lub sądu polubownego) – w sytuacji, gdy każdy z arbitrów podpisuje wyrok w innym państwie.

Wobec treści art. 1154 KPC powyższe wnioski mają wprost zastosowanie tylko do wyroków wydanych w ramach postępowania arbitrażowego, którego miejsce znajduje się w Polsce. Jak zostało już wspomniane wcześniej, KPC nie wskazuje, aby art. 1197 § 3 KPC znajdował zastosowanie w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajdowało się za granicą, lub w sytuacji, gdy miejsce arbitrażu nie zostało oznaczone. Tym samym KPC w ogóle nie daje odpowiedzi na pytanie, według jakich kryteriów ustalić, dla potrzeb uznania i wykonania, miejsce wydania wyroku, jeżeli miejsce arbitrażu znajduje się za granicą³³. Dla potrzeb uznania i wykonania wyroków arbitrażowych ocena, czy dany wyrok jest wyrokiem krajowym, czy też nie, pozostawiona jest jednak państwu uznania lub wykonania. Dlatego też, moim zdaniem, w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajduje się za granicą, dla potrzeb uznania i wykonania w Polsce, miejsce wydania wyroku arbitrażowego należy oceniać według tych samych kryteriów, które mają zastosowanie do ustalenia miejsca wydania wyroku w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajduje się w Polsce³⁴.

IV. Skutki polskiej regulacji miejsca wydania dla uznania i wykonania wyroków arbitrażowych

1. Krajowy a niekrajowy wyrok arbitrażowy

Konsekwencją regulacji dotyczącej miejsca wydania, zawartej w KPC, jest to, że wyrok arbitrażowy może zostać uznany za wydany za granicą, mimo że miejsce arbitrażu

³³ Niektóre krajowe ustawy arbitrażowe regulują wprost, co oznacza miejsce wydania wyroku dla potrzeb uznania i wykonania, a więc także na wypadek, gdy miejsce postępowania znajdowało się w innym państwie; por. np. art. 52 szwedz. Ustawy o Arbitrażu z 1999 r. lub art. 100 ang. Ustawy o Arbitrażu z 1996 r.

³⁴ Można byłoby jednak rozważać, wobec braku wskazówek w KPC, czy w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajdowało się za granicą, nie należałoby przyjąć, że miejsce wydania wyroku jest zawsze tożsame z miejscem arbitrażu. Byłoby to zgodne z koncepcją dominującą w krajowych ustawodawstwach dotyczących międzynarodowego arbitrażu w odniesieniu do stosowania Konwencji nowojorskiej. Powyższe nie ma zasadniczego znaczenia dla wniosków przedstawionych w niniejszym opracowaniu, gdyż w dalszych wywodach uzasadniam tezę, że wyrok wydany w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się za granicą, nigdy nie zostanie, na gruncie KPC, uznany za wyrok krajowy. To rozróżnienie może mieć jednak znaczenie z punktu widzenia stosowania w Polsce Konwencji nowojorskiej wobec zgłoszenia przez Polskę zastrzeżenia wzajemności.

znajdowało się w Polsce. Także odwrotnie: może dojść do wydania wyroku w Polsce, mimo że miejsce arbitrażu znajdowało się za granicą.

Czy w tym ostatnim przypadku mamy jednak do czynienia z wyrokiem krajowym – dla potrzeb uznania i wykonania w Polsce? Chodzi tu zarówno o zastosowanie Konwencji nowojorskiej, jak i przepisów KPC o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności. Odpowiedź brzmi – nie.

Powyższy wniosek wynika z zakresu zastosowania instytucji skargi o uchylenie wyroku. W doktrynie międzynarodowego arbitrażu przyjmuje się, że w danym państwie **skarga o uchylenie przysługuje, co do zasady, od wyroków uznawanych w danym porządku prawnym za krajowe** (niezależnie od wyjątków spotykanych w niektórych jurysdykcjach). Przykładem może być Szwecja – szwedzkie prawo arbitrażowe³⁵ pozwala na umowne wyłączenie między zagranicznymi podmiotami możliwości wniesienia skargi o uchylenie wyroków wydanych w Szwecji. W tym przypadku dla potrzeb uznania i wykonania prawo szwedzkie traktuje takie wyroki, mimo że wydane w Szwecji, jak wyroki zagraniczne.

Analizę zakresu zastosowania instytucji skargi o uchylenie wyroku należy rozpocząć od odwołania się do art. 1154 KPC, wyznaczającego zakres zastosowania wszystkich przepisów Części piątej KPC³⁶. Artykuł 1154 KPC przewiduje kwantyfikator, który dotyczy wszystkich przepisów Części piątej, w tym także przepisów wysławiających normy kompetencyjne. Artykuł 1205 KPC ani też inne przepisy dotyczące skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego nie wskazują na to, aby znajdowały one zastosowanie w przypadku, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajdowało się za granicą lub było (i pozostało) nieoznaczone. Nadto art. 1205 § 1 KPC odwołuje się, rozstrzygając o dopuszczalności skargi o uchylenie wyroku, do kryterium miejsca wydania wyroku, tj. kryterium odrębnego i niezależnego od kryterium miejsca arbitrażu, użytego w kolizyjnym przepisie

³⁵ Szwedz. Ustawa o Arbitrażu z 1999 r. w art. 51 stanowi: *Where none of the parties is domiciled or has its place of business in Sweden, such parties may in a commercial relationship in an express written agreement exclude or limit the application of the grounds for setting aside an arbitral award set forth in section 34. An award which is subject to such an agreement shall be recognized and enforced in Sweden in accordance with the rules applicable to a foreign arbitral awards*; podają za F. Madsen, *Arbitration in Sweden*. Third Edition, Oxford University Press 2007, s. 365. Podobne rozwiązanie zawiera art. 192 szwajc. ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 1987 r. (rozdział 12 o arbitrażu międzynarodowym).

³⁶ Uznanie, że kryterium miejsca wydania wyroku użyte w art. 1205 § 1 KPC samodzielnie wyznacza zakres jego zastosowania, to jest wyrok wydany w Polsce podlega skardze o uchylenie w Polsce niezależnie od miejsca arbitrażu, w ramach którego wyrok został wydany, wymagałoby przyjęcia, że norma kolizyjna wynikająca z art. 1154 KPC nie ma w ogóle zastosowania do postępowań postarbitrażowych. Mogłoby na to wskazywać sformułowanie art. 1154 KPC odwołujące się, w czasie teraźniejszym, do miejsca postępowania znajdującego się na terytorium Polski, a nie do przypadku, w którym miejsce to znajdowało się na terytorium Polski. Na przeszkodzie temu stoi jednak jednoznaczne brzmienie art. 1154 KPC, który wprost wskazuje, że reguła w nim zawarta dotyczy wszystkich przepisów Części piątej, a więc także przepisów dotyczących skargi o uchylenie, a nadto także przepisów o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności. Inną alternatywą interpretacyjną prowadzącą do podobnego skutku mogłoby być przyjęcie, że norma kolizyjna zawarta w art. 1154 KPC ma zastosowanie wyłącznie do przepisów regulujących postępowanie arbitrażowe. Jednak analiza tych przepisów, które wprowadzają wyjątek od reguły zawartej w art. 1154 KPC, a więc co do których ustawodawca wyraźnie przewidział, że znajdują zastosowanie także w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajduje się za granicą lub nie jest oznaczone, prowadzi do wniosku, że w większości dotyczą one właśnie czynności sądów państwowych w związku z postępowaniem arbitrażowym oraz w związku z poddaniem sporu pod arbitraż, czyli przepisów wysławiających normy proceduralne (kompetencyjne).

art. 1154 KPC. Z tego powodu nie można uznać, aby odwołanie się w art. 1205 § 1 KPC do miejsca wydania wyroku mogło zostać uznane za wskazanie, że przepisy dotyczące skargi o uchylenie znajdują zastosowanie także do wyroków wydanych w Polsce, ale w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się za granicą.

Artykuł 1205 § 1 KPC (ani art. 1212 § 2 KPC czy też art. 1215 § 1 KPC) nie może być także uznany za przepis szczególny w stosunku do art. 1154 KPC. Stosunek taki może bowiem zachodzić tylko pomiędzy przepisami wysławiającymi normy tego samego rodzaju³⁷. Tymczasem art. 1154 KPC jest przepisem zrębowym³⁸ dla normy o charakterze kolizyjnym, podczas gdy art. 1205 § 1 KPC (podobnie jak art. 1212 § 2 i art. 1215 § 1 KPC) wyraża normy kompetencyjne i merytoryczne³⁹.

W tym miejscu warto zasygnalizować, że odejście przez polskiego ustawodawcę od zawartego w ustawie modelowej rozwiązania, zgodnie z którym miejsce wydania wyroku jest tożsame z miejscem postępowania, przy jednoczesnym zaakceptowaniu reguły kolizyjnej ustawy modelowej, rodzi daleko idące konsekwencje dla zakresu zastosowania instytucji skargi o uchylenie⁴⁰. Polski ustawodawca z jednej strony powtórzył zawarte w ustawie modelowej rozwiązanie wiążące zakres zastosowania krajowych przepisów o arbitrażu z miejscem arbitrażu w Polsce, z drugiej strony jednak odstąpił od regulacji ustawy modelowej co do miejsca wydania wyroku, rozbijając tym samym spójność tej regulacji. Kodeks postępowania cywilnego wprowadził jednocześnie kryterium (nieprzewidziane w ustawie modelowej), zgodnie z którym skarga o uchylenie wyroku przysługuje tylko od wyroków wydanych w Polsce.

Powyższe prowadzi do wniosku, że art. 1154 KPC ogranicza zastosowanie normy wynikającej z art. 1205 § 1 KPC do przypadków, w których miejsce arbitrażu znajdowało się w Polsce. Oznacza to, że w Polsce skarga o uchylenie wyroku arbitrażowego przysługuje tylko od wyroków, które spełniają łącznie dwa kryteria: (i) zostały wydane w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się w Polsce, oraz (ii) których miejsce wydania, ustalone zgodnie z zasadami wynikającymi z KPC, znajduje się w Polsce⁴¹.

³⁷ Tak S. Wronkowska, Z. Ziemiński, Zarys teorii prawa, Poznań 2001, s. 176.

³⁸ Co do pojęcia przepisów zrębowych por. M. Zieliński, Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki, Warszawa 2002, s. 106 i n.

³⁹ Moim zdaniem nie jest również właściwe ujmowanie relacji pomiędzy art. 1205 § 1 KPC (a także art. 1215 § 2 KPC) a art. 1156 KPC, dotyczącym jurysdykcji krajowej, jako stosunku *lex specialis* – *lex generalis*.

⁴⁰ Ustawa modelowa przewiduje, że przepisy krajowe dotyczące sądownictwa polubownego mają mieć zastosowanie, jeżeli miejsce arbitrażu znajduje się na terytorium danego państwa (art. 1 ust. 2), wskazując też wprost wyjątki od tej zasady, to jest regulacje, które mają zastosowanie niezależnie od tego, czy miejsce arbitrażu znajduje się na terytorium danego państwa, czy też nie. Wyjątki te dotyczą w szczególności uznania i wykonalności (art. 35) oraz podstaw odmowy uznania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego (art. 36). Jednocześnie ustawa modelowa wiąże miejsce wydania wyroku z miejscem arbitrażu. Konsekwencją takiego ujęcia relacji pomiędzy miejscem wydania wyroku a miejscem postępowania jest brak w przepisach ustawy modelowej dotyczących skargi o uchylenie jakiegokolwiek dalszej kwalifikacji wyroku arbitrażowego, którego może dotyczyć skarga. Skoro regulacja zawarta w ustawie modelowej ma znajdować zastosowanie w przypadku, gdy miejsce arbitrażu znajduje się w danym państwie, a wyrok uważa się za wydany w miejscu arbitrażu, oznacza to, że skarga o uchylenie dotyczy wyłącznie takich przypadków, gdy miejsce arbitrażu znajdowało się w danym państwie, co zawsze oznacza także, że wyrok uważa się za wydany w tym państwie.

⁴¹ Takie ukształtowanie przez ustawodawcę dopuszczalności skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego jest do zaakceptowania, choć można mieć wątpliwości, czy jest celowe i słuszne. Na przykład jeżeli w ramach

Podsumowując, nie będzie wyrokiem krajowym każdy wyrok, niezależnie od miejsca wydania, jeżeli miejsce arbitrażu znajdowało się za granicą, a nadto każdy wyrok zapadły w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się w Polsce, jeżeli miejsce jego wydania, ustalone zgodnie z KPC, znajduje się za granicą.

2. Regulacja KPC dotycząca miejsca wydania wyroku a zakres zastosowania Konwencji nowojorskiej oraz przepisów KPC o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności

Jak wyjaśniono wyżej, Konwencja nowojorska ma zastosowanie do wyroków wydanych za granicą, a także – do wyroków nieuznanych w danym państwie za krajowe.

Z przedstawionej wyżej analizy wynika więc, że Konwencja nowojorska będzie miała zastosowanie (i) do wyroków wydanych (w znaczeniu, jakie przypisuje miejscu wydania KPC) za granicą, niezależnie od tego, czy zapadły one w ramach arbitrażu, którego miejsce znajduje się w Polsce czy za granicą, (ii) do wyroków wydanych w Polsce, jeżeli zostały one wydane w ramach arbitrażu, którego miejsce znajduje się za granicą (jako do wyroków niekrajowych).

Bardziej złożona jest natomiast kwestia stosowania przepisów KPC o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności. Podobnie jak w odniesieniu do skargi o uchylenie wyroku odejście przez polskiego ustawodawcę od modelu zawartego w ustawie modelowej niesie za sobą istotne, a przy tym trudne do zaakceptowania konsekwencje także w odniesieniu do uznania i stwierdzenia wykonalności. Ustawa modelowa wprost wyłącza regulacje dotyczące uznania i wykonalności wyroków arbitrażowych spod działania reguły kolizyjnej odwołującej się do miejsca arbitrażu, nie pozostawiając żadnych wątpliwości, że mają one zastosowanie do wszystkich wyroków. Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera takiego wyłączenia. A zatem językowa i systemowa wykładnia prowadzi do wniosku, że przepisy KPC dotyczące uznania i stwierdzenia wykonalności wyroków mają zastosowanie do wyroków niezależnie od miejsca ich wydania, o ile miejsce arbitrażu znajdowało się w Polsce.

Brak w Kodeksie postępowania cywilnego przepisów regulujących uznanie wyroków arbitrażowych wydanych w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się za granicą, budzi poważne zastrzeżenia. Ma to znaczenie przede wszystkim w stosunku do wyroków nieobjętych działaniem Konwencji nowojorskiej. Niemniej jednak problem dotyczy w podobnej mierze wyroków objętych Konwencją nowojorską, gdyż reguluje

arbitrażu, którego miejsce, zgodnie z umową stron, znajdowało się w Polsce, zostanie wydany wyrok, który zgodnie z regułą wynikającą z art. 1197 § 3 zd. drugie KPC zostanie uznany za wydany za granicą, np. w Austrii, to co do takiego wyroku nie będzie przysługiwała skarga o uchylenie w Polsce (mimo że całe postępowanie arbitrażowe podlegało polskiemu przepisom o sądzie polubownym). Jednocześnie jednak taki wyrok nie będzie podlegał skardze o uchylenie w Austrii, gdyż w Austrii skarga o uchylenie przysługiwała tylko co do wyroków wydanych w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się w Austrii; przepisy austriackiego prawa arbitrażowego, w ślad za ustawą modelową, wiążą bowiem miejsce wydania wyroku z miejscem arbitrażu; por. § 611 (dotyczący skargi o uchylenie), § 606 (dotyczący miejsca arbitrażu) oraz § 577 (dotyczący zakresu zastosowania przepisów o sądzie polubownym) austr. KPC (obowiązujące od 1.7.2006 r.).

ona przesłanki uznania i wykonania oraz przyczyny uprawniające do odmowy uznania lub wykonania wyroku arbitrażowego, jednak nie określa procedury uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Dlatego wobec stwierdzenia luki w prawie należy zastosować *analogiae legis* i uznać, że przepisy o uznaniu i stwierdzeniu wykonalności wyroków wydanych za granicą stosuje się także do wyroków wydanych tak w kraju, jak i za granicą, jeżeli miejsce postępowania znajdowało się za granicą. Wszystkie te trzy kategorie wyroków arbitrażowych łączy bowiem to, że nie przysługuje na nie skarga o uchylenie w Polsce, co uzasadnia odrębność przesłanek odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności, a także odrębność postępowania. W odniesieniu do wyroków objętych zakresem zastosowania Konwencji nowojorskiej to analogiczne zastosowanie będzie dotyczyło tylko procedury, gdyż przesłanki odmowy uznania lub wykonania określa Konwencja nowojorska.

V. Podsumowanie

Analiza aktualnie obowiązujących przepisów KPC o sędzie polubownym prowadzi do wniosku, że polski ustawodawca traktuje miejsce wydania wyroku jako kategorię odrębną i niezależną od miejsca arbitrażu, a nadto w dużej mierze – jako kategorię faktyczną, a nie prawną (poza przypadkiem, gdy każdy z arbitrów podpisał wyrok w innym państwie). Do regulacji tej należy odnieść się z dużą rezerwą, gdyż nie jest ona zgodna ze współczesnymi tendencjami w międzynarodowym arbitrażu ani modelem przyjętym w ustawie modelowej.

Choć pojawiają się w literaturze próby innej wykładni przepisów Części piątej KPC, utożsamiającej miejsce wydania wyroku z miejscem arbitrażu, to jednak próby takiej wykładni, aczkolwiek aksjologicznie uzasadnionej, idą *contra legem*.

Takie ukształtowanie przez ustawodawcę pojęcia miejsca wydania wyroku, przy jednoczesnym utrzymaniu zaczerpniętej z ustawy modelowej reguły kolizyjnej odwołującej się do miejsca arbitrażu, prowadzi do:

- braku skargi o uchylenie w Polsce wyroku w sytuacji, gdy miejsce arbitrażu znajdowało się w Polsce, ale wyrok został wydany za granicą;
- konieczności stosowania przesłanek oraz procedury uznania i stwierdzenia wykonalności przewidzianej dla wyroków wydanych za granicą, w tym – Konwencji nowojorskiej, do wyroków wydanych w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się w Polsce, o ile zostały wydane za granicą;
- konieczności odwołania się do *analogiae legis* w celu wyinterpretowania norm dotyczących uznania i stwierdzenia wykonalności wyroków wydanych w ramach arbitrażu, którego miejsce znajdowało się za granicą.

Najpoważniejsze zastrzeżenia budzi fakt, że zastosowanie reguł dotyczących postępowań postarbitrażowych zostało uzależnione od kryteriów czysto przypadkowych i pozostających poza kontrolą stron. Takie rozwiązanie, uzależniające zakres przysługujących stronom środków prawnych od kryteriów w dużej mierze przypadkowych, może mieć dla stron trudne do zaakceptowania konsekwencje, co z pewnością nie będzie czynnikiem

zachęcającym strony, w ramach międzynarodowego arbitrażu, do wyboru Polski jako miejsca arbitrażu. Strony nie mogą bowiem zakładać, że wyrok wydany przez sąd polubowny w ich sporze będzie podlegał skardze o uchylenie w Polsce i uznaniu lub wykonaniu na zasadach przewidzianych dla wyroków krajowych, nawet jeżeli wskażą Polskę jako miejsce postępowania. To sprawia, że rozwiązanie przyjęte w polskich przepisach o arbitrażu należy ocenić krytycznie. Pozostaje ono w sprzeczności z naturą arbitrażu, która daje pierwszeństwo woli stron w kształtowaniu reguł dotyczących postępowania, co wiąże się z przyznaniem stronom pośrednio – poprzez kompetencję do wskazania miejsca arbitrażu – prawa do wyboru państwowych przepisów proceduralnych rządzących ich arbitrażem⁴².

⁴² Zob. także krytyczną ocenę regulacji KPC o miejscu wydania wyroku: B. Kordasiewicz, W. Sadowski, *op. cit.*, s. 536 i n.